

תוכנית הלימודים בהיסטוריה בחמ"ד לכיתות ו-ח

לבית הספר היסודי והעל-יסודי
הממלכתי-דתי | ירושלים

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

תוכנית הלימודים בהיסטוריה חמ"ד לכיתות ו'-ח'

מבוא:

מטרת מסמך זה לארגן בצורה היררכית את הנושאים הנלמדים בכיתות ו'-ט'; נושאים הנוגעים לליבת הידע והמיומנויות יילמדו בעדיפות ראשונה, ונושאים המיועדים להרחבה ולהעמקה יילמדו בעדיפות שנייה (בהתאם להיקף השעות הנלמד).

1. נושאים שהם נושאי הליבה (עיקר התוכנית) ויילמדו בעדיפות ראשונה - אינם צבועים.
2. נושאי הרחבה יילמדו בעדיפות שנייה (כל עוד נותר מספיק זמן להקניית הנושאים שהם בעדיפות ראשונה, ובתנאי שאופי הכיתה מאפשר זאת. ניתן כמובן ללמד רק את חלקם) - **צבועים בירוק**
3. נושאים שהוצאו מתוכנית הלימודים לשכבות גיל אלו - **צבועים בוורוד**.
4. בגוף תוכנית הלימודים צוין מספר שעות מומלץ לנושאים השונים, וכן מפורטות המיומנויות שיש להקנות במהלך הלימוד העיוני של הנושא. הקניית המיומנויות חשובה לא פחות מהלימוד העיוני ומהקניית הידע.

כיתה ו'

העקרונות שהנחו את בחירת נושאי הליבה בהיסטוריה בחמ"ד בכיתה ו':

- הרצון ליצירת חווית לימודים ערכית, משמעותית ומעניינת.
- השאיפה להנחת יסודות מוצקים להמשך לימוד המקצוע בחטיבת הביניים ובחטיבה העליונה באמצעות הקניית מיומנויות בסיסיות המפתחות חשיבה היסטורית.
- התאמה למידת המוכנות והבשלות של תלמידי כיתה ו' ללימוד היסטוריה.
- הבאה בחשבון של במספר השעות המוקצות ללימוד המקצוע בבית הספר היסודי (1 ש"ש).
- ניצול האפשרות להוראה בינתחומית במטרה לחבר את הלימוד לעולמו של התלמיד.
- ההבנה שאי אפשר להתוודע לכל מאורעות העבר, ושבחירת נושאי הלימוד היא סלקטיבית מלכתחילה..

מקרא

ליבת הידע והמיומנויות - לא צבוע (עדיפות ראשונה)

נושאים להרחבה ולהעמקה - בירוק (עדיפות שנייה)

נושאים שהוצאו מתוכנית הלימודים - בוורוד

בחירת הנושאים המוצגת לפי מפתח של 'ליבת הידע והמיומנויות' ו'הרחבה והעמקה' נבעה מהשיקולים הבאים:

ליבת הידע והמיומנויות - לא צבוע (עדיפות ראשונה):

1. נושאים שהתלמיד פוגש אותם במעגל השנה: חנוכה, פורים, שלושת הרגלים, תעניות על חורבן בית המקדש.
2. נושאים הקשורים להווי החיים של תלמיד החמ"ד ולבניית השקפת עולמו הדתית, כגון: המאבק של החשמונאים ביוונים; צדוקים ופרושים; הסנהדרין.
3. נושאים שניתן ללמד מתוך התמקדות בדמות היסטורית ובסיפורה, כגון: פועלם של עזרא ונחמיה; כיבושי אלכסנדר מוקדון; מלכות הורדוס.
4. נושאים שניתן לטפח באמצעותם רגש של אהבה והזדהות עם תורת ישראל, עם ישראל וארץ ישראל, כגון: שיבת ציון; בניין בית המקדש; המאבק של החשמונאים ביוונים.
5. נושאים שאפשר לטפח באמצעותם אמפטיה, סובלנות וקבלת האחר, כגון: יחסם של שליטי יוון ליהודה; ריב האחים בירושלים לפני החורבן.

נושאים להרחבה והעמקה הצבועים בצבע ירוק (עדיפות שנייה):

1. נושאים המהווים הרחבה של הנושאים הנלמדים בעדיפות ראשונה, כגון - התפשטות האימפריה הרומית.
2. נושאים שהתלמיד לומד במסגרת מקצועות אחרים, ואשר הכללתם במסגרת לימודי ההיסטוריה תאפשר לימודם מנקודת ראות נוספת, כגון: כיבושי אלכסנדר מוקדון; הניזם מול היהדות (נושא הנלמד במסגרת לימודי תורה שבעל פה).

נושאים שירדו מתוכנית הלימודים צבועים בצבע ורוד.

נושא א - עם ישראל - מהתנחלות ומלוכה לגלות ושיבה

שם הפרק	נושא מרכזי	מוקדי ההוראה	שעות ומיומנויות
1. התנחלות שבטי ישראל בארץ ישראל	דרכי ההתמודדות של שבטי ישראל בעת התנחלותם בארץ כנען	התלמידים יבינו את הקשיים של שבטי ישראל במעבר מהנדודים במדבר להתנחלות בארצם, כפי שבאו לידי ביטוי בחלוקת הנחלות ועיבודן, במלחמה עם עמי הארץ ובגיבוש שיטת ההנהגה של השבטים ואיחודם.	
2. מלכות דוד ושלמה	הדרכים שבהן בנו וביססו דוד ושלמה ממלכה גדולה ומלוכדת	התלמידים יבינו את שלושת היסודות שהעמידו את התשתית למלכות דוד: קביעת ירושלים כבירה, הקמת הצבא והכנעת האויבים מסביב. התלמידים יבינו את החשיבות של מפעלי שלמה לביסוס והעצמת מלכות דוד - בניית המקדש, חלוקת הארץ למחוזות ובראשן נציב, קשרים עם עמי הסביבה.	
3. מלכות יהודה ומלכות ישראל וחורבן	הסיבות להתפלגות מלכות בית דוד לשתי ממלכות.	התלמידים יבינו כיצד הובילו מעשי רחבעם, המלכת ירבעם והקמת המקדשים בבית אל ובזן לקרע בממלכת דוד ולהקמתן של שתי הממלכות היריבות - יהודה וישראל.	

שם הפרק	נושא מרכזי	מוקדי ההוראה	שעות ומיומנויות
	סיבות החורבן של כל אחת מהממלכות ואופן הכנעתן	התלמידים יבינו כיצד התחזקות ממלכות אשור ובבל והתחרות בין לבין מצרים על ארץ ישראל המיטו חורבן על ממלכות יהודה וישראל. התלמידים יבינו כיצד הבריתות שכרתו מלכי יהודה ומלכי ישראל עם בבל ומצרים (הושע בן אלה מלך ישראל עם מצרים; חזקיה מלך יהודה עם בבל) נגד אשור גרמו לחורבן הממלכות. התלמידים יבינו מדוע ההתעלמות מתוכחות הנביאים ירמיהו וישעיהו הייתה אחד הגורמים לחורבן. התלמידים יכירו את שלבי חורבן של ממלכות יהודה וישראל: מצור - על שומרון בישראל, על ירושלים ביהודה. הגליה - אשור את עשרת השבטים בישראל, בבל את יהודה. אבדן שארית יהודה - רצח גדליה בן אחיקם.	

שם הפרק	נושא מרכזי	מוקדי ההוראה	שעות ומיומנויות
4. גלות בבל	מאפייני גלות בבל	התלמידים יבינו את משמעות היציאה לגלות בעזרת ביטוייה: מסע הגולים הכבולים, חיים בארץ זרה, שימוש בשפה חדשה - ארמית. התלמידים יבינו כיצד שמרו גולי יהודה על ייחודם בגלות בבל: שמירה על שמות משפחה; קיום החגים; שבועת הנאמנות לירושלים; אמונה בנבואות הנחמה של הנביאים. התלמידים יבינו את משמעותה של הצהרת כורש: הזכות לשוב מבבל ליהודה ולבנות את בית המקדש, הזכות לכוהנים ולצאצאי בית דוד להנהיג את השבים. התלמידים יבינו כיצד הצהרה זו נבעה משלטונו הסובלני של כורש.	2 ש' מיומנויות מתאימות: - הפקת מידע ממפה - הפקת מידע מכותרות - ארגון מידע בטבלה או בתרשים - ניתוח מקור היסטורי - לימוד מתוך מקור תנכ"י - קריאה מודרכת בספר "היינו כחולמים" מאת אורנה בודרמן (קריאת יצירות ספרות מתקופות שונות כלולה ברשימת ההישגים הנדרשים בתחום החינוך הלשוני בכיתה ו'). ניתוח הצהרת כורש - הפקת מידע מתוך מקור היסטורי. קריאה מודרכת - "מלכה בעל כורחה" מאת אורנה בודרמן

שם הפרק	נושא מרכזי	מוקדי ההוראה	שעות ומיומנויות
	כיצד חיזקו שבי ציון את יהדותם ואת החיים על פי הדת היהודית בארץ ישראל	התלמידים יבינו את חשיבות בנייתו של המזבח על ידי זרובבל. התלמידים יבינו את המשמעות של כל אחת מפעולות עזרא ונחמיה ואת תרומתה לחיזוק הקשר של שבי ציון לדת היהודית ולחיייהם בארץ ישראל: עזרא - כינוס אספת העם, כריתת הברית וגירוש הנשים הנוכריות, הקמת הכנסת הגדולה ובתי הדין, הפצת התורה בעם; נחמיה - בניית החומה ויישובה, המאבק בעמי הארץ, חתימת האמנה, שמיטת החובות ושחרור העבדים.	2 ש' מיומנויות מתאימות: • השוואה • ארגון מידע בטבלה על פי מדדים. • ניתוח דמות מנהיג על פי מדדים.

נושא ב - יוון וההלניזם

שם הפרק	נושא מרכזי	מוקדי ההוראה	שעות ומיומנויות
6. ערי המדינה ביוון, ספרטה ואתונה	ייחודה של הדמוקרטיה האתונאית	התלמידים יבינו כיצד השפיע פיצולה הגאוגרפי של יוון לאיים רבים על התרכזות התושבים בערי מדינה קטנות - הפוליס. התלמידים יבינו כיצד התנהל השלטון באתונה לפי העיקרון הדמוקרטי של שלטון העם על ידי העם באמצעות אספת העם ומועצת העם.	2 ש' מיומנויות מתאימות: לימוד בין-תחומי: היסטוריה, גיאוגרפיה ואזרחות. הפקת מידע ממפה גיאוגרפית. שימוש במבנה של סיבה ותוצאה
	כיצד התנהלה ספרטה כמדינת צבא	התלמידים יעריכו את התנהלות החיים בספרטה - יתרונות וחסרונות - על פי: - התנהלות השלטון. - אופי החינוך ותכניו. - ההכשרה הצבאית ומשך השירות. - היחס לחיי המשפחה ולחלשים בה (למשל לתינוקות).	1 ש'
7. התרבות היוונית	תרומתה של התרבות היוונית לאנושות	התלמידים יכירו את תחומי התרבות שצמחו ביוון ושקיימים עד ימינו: הספורט (כגון אולימפיאדה); הספרות (כגון איליאדה ואודיסיאה להומרוס); התיאטרון (הטרגדיה והקומדיה); האמנות (הפיסול והארכיטקטורה).	2 ש' מיומנויות מתאימות: - ניתוח מקור חזותי - ארגון מידע בטבלה - שילוב 'לב לדעת'

שם הפרק	נושא מרכזי	מוקדי ההוראה	שעות ומיומנויות
8. ההלניזם	כיצד הפכה תרבות יוון לנחלת העמים במזרח	התלמידים יבינו את הגורמים שתרמו להתפשטות התרבות היוונית מזרחה: - הקמת האימפריה היוונית בימי אלכסנדר מוקדון. - סובלות כלפי התושבים במזרח וכלפי תרבותם. - ייסוד ערי הפוליס במזרח. - עידוד היוונים להתיישב ברחבי האימפריה ולהפיץ את התרבות היוונית.	1 ש'
9. יהודה בימי בית תלמי ובית סלווקוס	יחסם של שליטי יוון ליהודה חיי היהודים ביהודה - מאפיינים	התלמידים יבינו כי מלכי בית תלמי ובית סלווקוס ביססו את שלטונם ביהודה על דרכי הסובלנות ההלניסטית: שמירה על האוטונומיה של יהודה, הקמת ערי פוליס לעמי הארץ, כתב הזכויות של אנטיוכוס השלישי. התלמידים יבינו באלו דרכים התפשט ההלניזם בקרב היהודים בארץ ישראל: בית טוביה - מוכסים; המתיוונים; הכנסת מוסדות הפוליס לירושלים.	2 ש' מיומנויות מתאימות: - ניתוח מקור היסטורי - ניתוח מקור חזותי - פרושי מילים - הלניזם, אוטונומיה - קריאה מודרכת - "בודדה במערכה" מאת אורנה בודרמן.
10. ממלכת החשמונאים	הסיבות לפרוץ המרד ותוצאותיו	התלמידים יבינו מדוע השינוי ביחסם של הסלווקים ליהודים בימי אנטיוכוס הרביעי הביא לפרוץ המרד. התלמידים יבינו את תרומת החשמונאים מתתיהו ובניו (ובמיוחד יהודה המכבי) להצלחת המרד. התלמידים יתארו ויסיבירו את ההישגים של המרד ואת חשיבותם, למשל טיהור המקדש והקמת המדינה העצמאית.	3 ש' מיומנויות מתאימות: - שימוש במבנה של סיבה ותוצאה - ניתוח דמויותיהם של מנהיגים - כתיבת תמצית

שם הפרק	נושא מרכזי	מוקדי ההוראה	שעות ומיומנויות
	המאפיינים של מדינת יהודה העצמאית	- התלמידים יסבירו כיצד באה לידי ביטוי עצמאותה של מדינת יהודה: - כיבוש ארץ ישראל. - הכרזת העצמאות של שמעון החשמונאי וייסוד הממלכה החשמונאית. - אספת העם בימיו של שמעון החשמונאי. - מטבעות. - החיים לפי חוקי התורה בהנהגת הסנהדרין.	2 ש' מיומנויות מתאימות: - ארגון מידע בטבלה ואיתור מדדים לארגון המידע - הפקת מידע ממקורות ארכיאולוגיים - שימוש בתמונות ומפות
11. הפרושים והצדוקים	נושאי המחלוקת בחברה היהודית בממלכת החשמונאים	התלמידים יכירו את ההבדלים בין הפרושים לצדוקים ביחסם ל: המוני העם; התורה שבעל-פה; סדרי העבודה במקדש; שכר ועונש, ויבינו מדוע הבדלים אלו גרמו למחלוקות בחברה היהודית.	2 ש' השוואה

נושא ד - האימפריה הרומית

שם הפרק	נושא מרכזי	מוקדי ההוראה	שעות ומיומנויות
12. האימפריה הרומית בשיאה	מאפייני השלטון הרומי בתקופת השיא של האימפריה	- התלמידים יבינו באילו דרכים שלטה רומא על העמים הכבושים ברחבי האימפריה ומנעה את מרידתם. - התלמידים יסבירו את הגורמים שהביאו להתעצמותה של רומא: - טיפוח כוחו וייחודו של הצבא הרומי. - השלום הרומאי. - התפשטות התרבות הרומאית לפרובינציות והקמת הערים הרומאיות. - מינוי הנציבים. - שילוב בני הפרובינציות בצבא ובשלטון. - הערצת השליט כאל. - היחס לעמים המנוצחים בפרובינציות כבעלי ברית.	2 ש' מיומנויות מתאימות: - ניתוח מקורות חזותיים ומילוליים - שימוש בתמונות ומפות

נושא ה - ירושלים ורומא

שם הפרק	נושא מרכזי	מוקדי ההוראה	שעות ומיומנויות
13. כיבוש ארץ ישראל בידי רומא	כיצד איבדה ממלכת החשמונאים את עצמאותה?	התלמידים יבינו את אחד הגורמים לביטול עצמאותה של ממלכת החשמונאים: • ריב האחים החשמונאים.	3 ש' מיומנויות מתאימות: • הפקת מידע ממקור היסטורי בשילוב 'לב לדעת'
		כיבוש ירושלים בידי פומפיוס והפיכתה של יהודה למדינת חסות (הסדרי פומפיוס).	
		עליית כוחו של בית אנטיפטר.	
14. המלך הורדוס	מאפייני מלכותו של הורדוס כמלך בחסות רומא וכמלך ישראל	התלמידים יכירו את פועלו של הורדוס וידונו בסוגיה - האם לאור זאת ניתן לראות בו גם מלך יהודה: • בניית הערים הנוכריות והפצת התרבות הרומית בארץ ישראל. • חיסול בית חשמונאי. • בניית המקדש ומרכזיות ירושלים. • הרחבת הממלכה ובניית ביצורים. • יצירת מקורות פרנסה.	2 ש' מיומנויות מתאימות: • סיור (וירטואלי) במוזיאון • שימוש בתמונות • בניית תערוכה

שם הפרק	נושא מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
15. הסנהדרין וחכמיה	מהנהגה רוחנית דתית להנהגה חברתית לאומית	התלמידים יכירו את מבנה הסנהדרין: בית הדין הגדול - הסנהדרין, הזוגות - נשיא ואב בית הדין. התלמידים יכירו את תחומי פעולתה של הסנהדרין: חוק ומשפט לפי התורה שבעל פה, קידוש החודש, לימוד תורה ברבים, דאגה לעניים- הפרזבול. התלמידים יסבירו כיצד הפכה הסנהדרין מסמכות דתית רוחנית למנהיגת הציבור.	3 ש' מיומנויות מתאימות: • ארגון מידע בטבלה או בתרשים • סיווג המידע על פי היבטים • שימוש במבנה של סיבה ותוצאה
16. הכיתות והקבוצות ביהודה	הסיבות לפיצול בעם	התלמידים יכירו את רעיונותיה של כל אחת מהכיתות ומהקבוצות ויבינו כיצד הביאו רעיונות אלו לפיצול בעם: • האיסיים ופרישתם. • הקנאים מול המתונים. • פעילותו של ישו מייסד הדת הנוצרית.	1 ש' מיומנויות מתאימות: • השוואה
	תוצאות החורבן	התלמידים יבינו את הגורמים לכישלון המרד: • עצמת הכוח הרומאי בהשוואה ליכולת של יהודה. • נפילת הגליל בפיקודו של יוסף בן מתתיהו. • שלטון הקנאים בירושלים. • מלחמת האחים. • המצור על ירושלים בהנהגת טיטוס. • פרשת מצדה ¹	מיומנויות מתאימות: הערכה חלופית - עריכת משפט ציבורי ליוסף בן מתתיהו • הפקת מידע ממקור היסטורי-מילולי
		התלמידים יבינו את ההשלכות של כישלון המרד הגדול: • חורבן ירושלים והמקדש, אובדן החירות ויכולת קיום החיים הדתיים. • הכרעתו של רבן יוחנן בן זכאי לצאת מירושלים, מתוך הרצון לשקם את החיים היהודיים למרות חורבן ירושלים והמקדש.	

1 על אף שסיפור מצדה אינו כלול בנושאי הלימוד של כיתה ו', יש מקום לסיים את לימוד הנושא בדיון ראשוני בנפילת מצדה וביציאתו של רבן יוחנן בן זכאי ליבנה - נושאים שיילמדו בהרחבה בכיתה ז'.

בכיתה ז' לומדים בצוותא תלמידים שהגיעו מבתי ספר שונים, לכן מומלץ להקדיש שישה שיעורים לחזרה על נושאים הנלמדים בכיתה ו'

במסגרת תוכנית הלימודים יושם דגש על מיומנויות ייחודיות ללימוד היסטוריה, שהיכולת להבין ולתרגל אותן מתפתחת בגיל זה. מיומנות אחת כזו היא התמצאות בציר הזמן (לפני הספירה ואחרי הספירה; ציון המאה; תאריך עברי ותאריך לועזי; סינכרוניזציה של אירועים היסטוריים). פרוט המיומנויות הנוספות בהמשך בטבלת פירוט הנושאים.

מקרא

ליבת הידע והמיומנויות - לא צבוע (עדיפות ראשונה)

נושאים להרחבה ולהעמקה - בירוק (עדיפות שנייה)

בחירת הנושאים לפי המפתח של 'עדיפות ראשונה' ו'עדיפות שנייה', נבעה מהשיקולים הבאים:

ליבת הידע והמיומנויות - לא צבוע:

1. שמירת הרצף ההיסטורי - מהתקופה שנלמדה בכיתה ו' אל המשכה בכיתה ז', כגון: שיקום החיים הלאומיים והדתיים לאחר החורבן על ידי רבי יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל.
2. לימוד פרקים בהיסטוריה כללית המהווים רקע להבנת ההיסטוריה של עם ישראל וליצירת תמונת עולם כללית, כגון: דרכי התפשטות הערבים והאסלאם.
3. פיתוח חשיבה היסטורית וחשיבה ביקורתית ומעריכה, כגון: פעילותם של רבן יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל דיבנה לאחר החורבן; קיצה של הקהילה היהודית בספרד.
4. נושאים שהתלמיד לא ילמד אותם בהקשר אחר במסגרת לימודיו עד סוף התיכון, כגון: מסעי הצלב, שבתאי צבי.
5. נושאים החשובים לעיצוב דמותו והשקפתו הדתית של תלמיד החמ"ד, כגון: ביטויי מנהיגותו של רבי יהודה הנשיא, המאבק עם הנצרות.
6. נושאים הקשורים להווי החיים של תלמיד החמ"ד, ושאפשר ללמד מתוך גישה בין-תחומית כדי לחבר את הלימוד לעולמו של התלמיד (לאור 'לב לדעת'), כגון: אמוראי ארץ ישראל, גילויים והמצאות.
7. נושאים שניתן ללמד אותם מתוך התמקדות בדמות היסטורית ובסיפורה, כגון: ספרד בתור הזהב; חכמי פולין - המהרש"ל, המהרש"א והרמ"א.
8. נושאים שניתן באמצעותם לטפח רגש של אהבה והזדהות עם תורת ישראל, עם ישראל וארץ ישראל, כגון: היישוב היהודי בארץ ישראל העות'מאנית.
9. נושאים שאפשר באמצעותם לטפח אמפטיה, סובלנות וקבלת האחר, כגון היהודים בארצות האסלאם.

1 6 שעות חזרה + 37 שעות הוראה. סך הכול: 43 שעות

הרחבה והעמקה - נושאים הצבועים בירוק:

- 1. נושאים שהם הרחבה של הנושאים הנלמדים בעדיפות ראשונה, כגון התפשטות הנצרות באימפריה הרומית.
- 2. נושאים שיילמדו בחלקם בכתות ט' וי', ויהוו השלמה לנלמד בכיתות ז'-ח', הן מבחינת התכנים והן מבחינת המיומנויות, כגון - תקופת הגאונים.
- 3. נושאים שהם הרחבה של נושאים בהיסטוריה כללית, כגון - מלחמות נפוליאון: שחרור עמי אירופה ברוח המהפכה או פגיעה בריבונותם ובחירותם.

לכל נושא הותאמו המיומנויות הנדרשות ומספר השעות המומלץ.

דרכי הערכה מומלצות:

- מבחן
- דף משוב בעקבות סיור
- הפקת עיתון קיר סביב אירוע היסטורי
- הפקת ערכת כרזות לאירוע היסטורי
- כתיבה יוצרת של הצגה המתארת אירוע היסטורי / כתיבת יומן של דמות היסטורית
- קריאה מודרכת ברומנים היסטוריים.

נושא א - ימי המשנה והתלמוד

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	מספר שעות ומיומנויות
מירושלים ליבנה	כיצד שיקמו רבי יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל את החיים הלאומיים והדתיים לאחר החורבן	התלמידים יכירו את פועלם של רבן יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל, לפני החורבן ולאחריו, ויבינו את תרומתם להמשך החיים היהודיים למרות חורבן ירושלים והמקדש: • חידוש הסנהדרין והנשיאות ביבנה. • תקנות רבן יוחנן בן זכאי. • אחדות ההלכה והתפילה. • עיצוב מחדש של החגים: פסח (בייחוד ליל הסדר), ראש השנה, סוכות ועוד.	4 ש' מיומנויות מתאימות: • שימוש במבנה של השוואה (לדוגמא - השוואה בין החגים בתקופת המקדש לבין החגים ללא מקדש) • התמצאות בציר הזמן • הפקת מידע ממקור מילולי (הגדה של פסח)

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	מספר שעות ומיומנויות
מרד בר כוכבא ותוצאותיו	כיצד העזו היהודים למרוד פעם נוספת ברומאים?	התלמידים יבינו את הסיבות למרד בר כוכבא: הציפייה לגאולה והאכזבה מאדריינוס. התלמידים יבינו כיצד הכין בר כוכבא את העם לעצמאות ולמרד ברומא בכל אחת מפעולותיו שלהלן: - ליכוד המתנדבים. - הכרזה על עצמאות יהודה: מטבעות, שטרות. - ארגון יהודה למחוזות והצבת מפקדים. - הכנת מערות מסתור, נשק וצבא. - השגת תמיכתו של רבי עקיבא. התלמידים יכירו את דמותו של רבי עקיבא	2 ש' מיומנויות מתאימות: - הפקת מידע ממפה היסטורית - הפקת מידע מתמונות - ניתוח ממצאים ארכיאולוגיים מהתקופה - מטבעות, כדים
	תוצאות המרד והשלכותיו	התלמידים יבינו את תוצאות המרד ואת השלכותיו: - הריגתם של תושבים רבים, שבייתם ומכירתם לעבדות של אחרים. - הפקעת קרקעות מבעליהן. - ירידה מן הארץ. - גזרות השמד של אדריינוס. - שינוי שמה של ארץ ישראל לפלשתינה. התלמידים יבינו את דרכי התגובה של העם על כישלון המרד, כגון: קיום מצוות, הוראת תורה וסמיכת חכמים בסתר תוך נכונות לקידוש השם. התלמידים ידונו בסוגיה - האם מלכתחילה היה צריך למרוד במלכות?	3 ש' מיומנויות מתאימות: - סיור (וירטואלי) במוקדי המרד - מיזוג מידע - חיבור בין רעיון למידע (למשל הכינוי 'פלשתינה' מול 'ארץ ישראל' או 'יהודה', אשר מרמז על מהות וזהות

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	מספר שעות ומיומנויות
רבי יהודה הנשיא	ביטויי מנהיגותו של רבי יהודה הנשיא	התלמידים יבינו את תרומתו של רבי יהודה להמשך החיים היהודיים תחת שלטון רומא: • חיזוק הסנהדרין בגליל • חידוש הסמיכה והנשיאות • תקנות הקשורות למצוות התלויות בארץ • שיקום הקשרים עם רומי • עריכתה וחתימתה של המשנה	2 ש' מיומנויות מתאימות: למידה בין תחומית - תורה שבע"פ, לשון וספרות, על פי תוכנית הלימודים של חט"ב

נושא ב - התקופה הביזנטית

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
התפשטות הנצרות באימפריה הרומית	הגורמים להפיכתה של הנצרות לדת השלטת	התלמידים יסבירו כיצד הפכה הנצרות מכת נרדפת לדת השלטת של האימפריה הרומית: • כתיבת הברית החדשה - פועלם של השליחים והנזירים להפצת הנצרות. • התנצרות האימפריה במצוות הקיסר קונסטנטינוס וקביעת המקומות הקדושים לנצרות בארץ ישראל. • המאבק בכופרים, ההינתקות מהיהדות וקביעת הכללים להשפלתה.	3 ש' מיומנויות מתאימות: • הכרת הספירה הנוצרית • התמצאות בציר הזמן
עליית ממלכת ביזנטיון	הסיבות להתפלגות האימפריה הרומית לשתי ממלכות	התלמידים יבינו את הגורמים לעליית האימפריה הביזנטית: • השתלטות הביזנטים ונפילת האימפריה הרומית. • פרישת הכנסייה היוונית-אורתודוקסית מהכנסייה הרומית-הקתולית (בניית קונסטנטינופול וכנסיית האגיה-סופיה וכן בניית מנזרים רבים).	2 ש' מיומנויות מתאימות: • הפקת מידע מכתורות • שימוש במבנה של סיבה ותוצאה

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
אמוראי ארץ ישראל	אמוראי ארץ ישראל כמנהיגי היישוב היהודי תחת השלטון הביזנטי	התלמידים יעמדו על הקשיים של היישוב היהודי בארץ ישראל וילמדו כיצד התמודדו עמם האמוראים: - מתן מענה לעימות עם הנצרות (רבי יוחנן ורבי אבהו) - חיזוק הישיבה בארץ ישראל - רעיונית ומעשית התלמידים יבינו את תרומת אמוראי ארץ ישראל לעיצוב החיים היהודיים עד ימינו; השפעת אירועים ותהליכים מהעבר על המציאות בהווה: - חיזוק מעמד בית הכנסת ועיצוב התפילה כמוקד החיים היהודיים - פרסום סוד העיבור על ידי הלל השני - חתימת התלמוד הירושלמי	3 ש' מיומנויות מתאימות: - סיור במקומות הקשורים לתקופה (טבריה וקיסריה) - שימוש במבנה של בעיה ופתרון - הפקת מידע מתמונות (תמונות של בתי כנסת בארץ ישראל) - הכרת ציר הזמן היהודי

נושא ג - הערבים והאסלאם

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
עליית האסלאם	מדוע נחשב מוחמד למייסד האסלאם	התלמידים יבינו כיצד הקים מוחמד דת חדשה: ההתגלות. המאבק באנשי אל מדינה - ההיג'רה. התלמידים יסבירו את ההבדל בין דתם של יושבי חצי-האי ערב לפני הופעתו של מוחמד ואחריה. התלמידים יכירו ויסבירו את חמש מצוות היסוד של האסלאם: עדות; תפילה; צדקה; צום; עלייה לרגל.	1 ש' מיומנויות מתאימות: - הפקת מידע ממפה - השוואה: 1. השוואה בין חיי הערבים לפני קבלת האסלאם לבין אורח חייהם לאחר קבלת הדת החדשה 2. השוואת המצוות באסלאם למצוות התורה

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
האימפריה המוסלמית	דרכי התפשטות הערבים והאסלאם	- התלמידים יבינו את הגורמים להתפשטות האסלאם מחצי-האי ערב לחלקים נוספים בעולם: - הכיבוש כחובה דתית: הג'האד; דאר אל-אסלאם; דאר אל-חרב; - קביעת היחס לכופרים; - הקמת האימפריה - החליפים; בית עבאס; בית אומיה;	2 ש' מיומנויות מתאימות: - הפקת מידע ממפות היסטוריות - שימוש במבנה של רצף כרונולוגי
תרבות האסלאם	ייחודה של התרבות המוסלמית	- התלמידים יבינו את תרומת התרבות המוסלמית לתרבות האנושית - שימור הפילוסופיה היוונית - התרבות הערבית לגווניה - אומנות הערבסקות; האלגברה (הדגשת הרלוונטיות עד ימינו); האסטרונומיה;	2 ש' מיומנויות מתאימות: - הפקת מידע מתמונות - ארגון מידע בתרשים

נושא ד - חיי היהודים בארצות האסלאם

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
תקופת הגאונים	הגאונים כמנהיגי העם בגולה	- התלמידים יבינו את מקור סמכותו של "ראש הגולה": נצר לבית דוד, הכרה של החליפות המוסלמית בו כראש היהודים. - התלמידים יבינו כיצד תרמו הגאונים בפועלם לשמירת אחדות העם ודתו בגולה: - ישיבות הגאונים וסדרי הלימוד בהן - ספרות השאלות והתשובות - קביעת סדרי התפילות - סדר ר' עמרם גאון - ירחי כלה - מאבק במחלוקות ובפילוגים: רבי סעדיה גאון והמחלוקת עם בן-מאיר על עיבור החודש; בלימת הקראות	2 ש' מיומנויות מתאימות: - השוואה (בין המרכז בבבל לבין המרכז בארץ ישראל) - כתיבת סיכום - שימוש במבנה של בעיה ופתרון - ניתוח מקור היסטורי

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
צמיחת המרכז היהודי בספרד	ביטוייו של "תור הזהב" היהודי בספרד	התלמידים יבינו מדוע כונתה תקופה זו בשם "תור הזהב". התלמידים יכירו את ביטויי "תור הזהב" בתחומים השונים, וידונו בתרומתה של דמות מרכזית אחת מתקופה זו לעם היהודי עד ימינו: פוליטיקה: החצרנים היהודים - שמואל הנגיד וחסדאי אבן שפרוט שירה: ריה"ל, רשב"ג (שירת הקודש ושירת החול) פרשנות המקרא: אבן עזרא, רמב"ן פילוסופיה והלכה: הרמב"ם, ריה"ל רפואה: הרמב"ם	4 ש' מיומנויות מתאימות: - שימוש במושגים היסטוריים - למידה בין-תחומית: ספרות, לשון ופרשנות התנ"ך - ארגון מידע בתרשים או בטבלה - אפשרות להערכה חלופית: עבודה בקבוצות/ הכנת מצגות/ עבודת אומנות/ שילוב ערכי 'לב לדעת' - הפנמה/ הכנת משחקים: רביעיות/ המרוץ למיליון/ טריוויה וכדומה

נושא ה - אירופה בימי הביניים

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
הפיאודליזם	מאפייני המשטר הפיאודלי כמענה לצורכי האוכלוסייה באירופה	התלמידים יכירו את מאפייני המשטר הפיאודלי ויבינו את תרומתם לשיפור חיי האוכלוסייה באירופה: - חיזוק החקלאות והכלכלה - הקמת האחוזת האוטרקית והצמתת האיכרים - חיזוק המסגרת המדינית - מחויבות הווסלים למלך - ביסוס המחויבות ההדדית בחוזים ובשבועה דתית - הפאודזם	2 ש' <u>מיומנויות מתאימות:</u> - הפקת מידע מתמונות - שימוש במבנה של בעיה ופתרון - ארגון מידע בתרשים - שימוש במבנה של פעולה ותכלית

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
מסעות הצלב	העימות בין הנצרות לבין האסלאם על השליטה בארץ ישראל	התלמידים יבינו מה היו המניעים למסעות הצלב. התלמידים יכירו את מאפייני ממלכת ירושלים הצלבנית ויבינו כיצד ביססה את שלטונה בארץ ישראל המוסלמית: הקרב בחיטין מול צלאח א-דין ונפילת הממלכה	2 ש' מיומנויות מתאימות: - שימוש במבנה של סיבה ותוצאה - אפשרות להערכה חלופית: הכנת תיק עבודות - למידה חוץ כיתתית - סיור בירושלים או באתרי מצודות אחרים בארץ
עליית הערים	התפתחות הערים למרכז עצמאי והשפעתה על חיי התושבים	התלמידים יכירו את מאפייני העיר העצמאית ויבינו את השפעתה על חיי התושבים: - הענקת הזכויות לעיר ולתושבים - הקמת הגילדות - האוטונומיה העירונית - מוסדות והנהגה - התפתחות המסחר - פיתוח ההשכלה והתרבות	2 ש' מיומנויות מתאימות: סיווג המידע לפי היבטים כלכלי, משפטי, חברתי, תרבותי, ועוד
ראשית צמיחת המדינות הלאומיות	דרכי גיבוש הנסיכויות הפיאודליות לממלכות	התלמידים יבינו כיצד התחזקות המלכים ופיתוח תרבות ושפה לאומית הובילו להפיכת הנסיכויות הפיאודליות לממלכות מגובשות.	2 ש' מיומנויות מתאימות: איתור הרעיון המרכזי

נושא ו - היהודים בארצות הנוצריות

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
התפתחות התרבות היהודית באירופה	הפסיקה ההלכתית באשכנז	התלמידים יכירו דמויות מרכזיות מחכמי אשכנז ויבינו את תרומת יצירותיהם לקיום אורח החיים היהודיים עד ימינו: • תקנות רבנו גרשום מאור הגולה • רש"י - פרשנות התורה והתלמוד • בעלי התוספות - פרשנות התלמוד • רבנו תם - הלכה	4 ש' מיומנויות מתאימות: • למידה בין תחומית - תורה הלכה ולשון • ארגון מידע בטבלה • פתרון חידה בלשית - בעקבות יהדות אשכנז דרך סידור התפילה
גירוש ספרד	קיצה של הקהילה היהודית בספרד	התלמידים יבינו את שלבי ההתדרדרות במצב היהודים בספרד שהובילו עד לגירושם: • פרעות קנ"א • אנוסי ספרד ומשפטי האינקוויזיציה התלמידים ידונו במשמעות ובהשלכות של תופעת האנוסים ושל גירוש היהודים מספרד.	3 ש' מיומנויות מתאימות: • הבנת הרצף הכרונולוגי • התמצאות בציר זמן • הפקת מידע מתמונות • קריאה מודרכת של ספרות יפה • אפשרות להערכה חלופית - הכנת 'אנציקלופדיה בשיתוף' בנושא חכמי ישראל שהתלמידים למדו אודותיהם במהלך השנה • משחקים • קריאה מודרכת בספרים שנכתבו בהשראת התקופות שנלמדו - אני זוכר את מצדה/ גלילה רון פדר • הנער מסביליה; פרידה אחרונה מקורדובה; הנער מבורדו; שני חברים בממלכת הצלבנים/ דורית אורגד

כיתה ח'

38 שעות שבועיות - ליבת הידע והמיומנויות

19 שעות שבועיות - הרחבה והעמקה

מקרא

ליבת הידע והמיומנויות - לא צבוע (עדיפות ראשונה)

נושאים להרחבה ולהעמקה - בירוק (עדיפות שנייה)

נושאים שהוצאו מתוכנית הלימודים - בוורוד

בחירת הנושאים לפי המפתח של 'עדיפות ראשונה' ו'עדיפות שניה', נבעה מהשיקולים הבאים:

ליבת הידע והמיומנויות - לא צבוע:

1. שמירת הרצף ההיסטורי - מהתקופה שנלמדה בכיתה ז' אל המשכה בכיתה ח' כגון: היישוב היהודי בארץ ישראל בתקופה העותומאנית - כהמשך לנושא גירוש ספרד.
2. לימוד פרקים בהיסטוריה כללית המהווים רקע להבנת ההיסטוריה של עם ישראל וליצירת תמונת עולם כללית, כגון: המהפכה האמריקאית, כיבושי נפוליון.
3. פיתוח חשיבה היסטורית וחשיבה ביקורתית ומעריכה. כגון: שבתאי צבי
4. נושאים שהתלמיד לא ילמד אותם בהקשר אחר במסגרת לימודיו עד סוף התיכון, כגון: גילויים והמצאות.
5. נושאים החשובים לעיצוב דמותו והשקפתו הדתית של תלמיד החמ"ד, כגון: רבי יוסף קארו וה"שולחן ערוך", ייחודה של היצירה הרוחנית בארצות האסלאם.
6. נושאים הקשורים להווי החיים של תלמיד החמ"ד ושאפשר ללמד מתוך גישה בינתחומית כדי לחבר את הלימוד לעולמו של התלמיד. (לאור 'לב לדעת'), כגון: חסידות.
7. נושאים שניתן ללמד מתוך התמקדות בדמות היסטורית ובסיפורה, כגון: חכמי פולין -המהרש"ל, המהרש"א והרמ"א; דונה גרציה.
8. נושאים שניתן באמצעותם לטפח רגש של אהבה והזדהות עם תורת ישראל, עם ישראל וארץ ישראל, כגון: היישוב היהודי בארץ ישראל העות'מאנית.
9. נושאים שאפשר באמצעותם לטפח ערכים של אמפתיה, סובלנות וקבלת האחר, כגון: היהודים בארצות האסלאם.

נושא א - עליית המרכזים היהודיים החדשים

א.1 בחסות האסלאם

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
היישוב היהודי בארץ ישראל העות'מאנית	ארץ ישראל במאה השש עשרה כמרכז ההלכה והקבלה	התלמידים יבינו את הגורמים להתחזקות היישוב היהודי בארץ ישראל ולהפיכתו למרכז ההלכה והקבלה: - פיתוח הארץ על ידי העות'מאנים. - הכמיהה של מגורשי ספרד לגאולה ועלייתם לארץ ישראל. - פעילותם של דונה גרציה ודון יוסף בגליל. - החידושים בהלכה - רבי יוסף קארו ("שולחן ערוך") ובקבלה - קבלת האר"י.	2 ש' מיומנויות מתאימות: - סיור - מיזוג מידע ממקורות שונים
היהודים בארצות האסלאם	מעמד היהודים בארצות האסלאם ועיסוקיהם	התלמידים יעמדו על ההבדלים במעמדם של היהודים בארצות האסלאם השונות ויבינו את הסיבות לשוני. לדוגמה: מעמד היהודים בתימן לעומת מעמד היהודים באימפריה העות'מאנית או באחת מארצות צפון אפריקה. התלמידים יכירו את תחומי הפרנסה של היהודים ויבינו את הסיבות לעיסוק בפרנסות אלו דווקא (צורפות, אריגה, טווייה, עיבוד עורות, הלוואה בריבית, תעשיית היין מסחר ומסחר בין-לאומי - סוחרי המלך במרוקו): - הימנעות מעיסוקים בשל הגבלות חוקיות - מלאכות אסורות או בזוויות בעיני המוסלמים - ההסתייעות בתפוצות ישראל.	3 ש' מיומנויות מתאימות: - השוואה - שימוש במבנה של סיבה ותוצאה - הפקת מידע מתמונות
	המשפחה והקהילה כיסודות הקיום היהודי בארצות האסלאם.	התלמידים יבינו את התפקיד המרכזי שמילאו מוסד המשפחה והקהילה בשמירה על הקיום היהודי בארצות האסלאם. מערכת החינוך המסורתית, החיים במשפחה המורחבת, בעלי התפקיד בקהילה תקנות, הסכמות ומיסים.	2 ש' מיומנויות מתאימות: מיזוג מידע ממקורות שונים - מילוליים וחזותיים

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
	ייחודה של היצירה הרוחנית בקהילות היהודיות בארצות האסלאם	התלמידים יכירו את מגוון תחומי היצירה של יהודי ארצות האסלאם ויבינו במה היא מהווה המשך ל"תור הזהב" בספרד: - השירה והפיוט - אמנות הדרשה וספרות הדרש - ספרות ההלכה - העיסוק בקבלה	2 ש' מיומנויות מתאימות: ארגון מידע בתרשים או בטבלה

2. מזרח אירופה

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
קהילת יהודי פולין במאות השש עשרה- השמונה עשרה	האוטונומיה של יהדות פולין	התלמידים יכירו את ביטויי האוטונומיה של היהודים בפולין ויבינו כיצד השפיעה האוטונומיה על חייהם בתחומים השונים: - מעמד משפטי: מתן כתבי זכויות - ארגון על-קהילתי וחיי הרוח: ועדי הגליל, ועד ארבע ארצות, חכמי פולין - המהרש"ל, המהרש"א והרמ"א - הרחבת אפשרויות הפרנסה: חכירה, מסחר ומלאכה	3 ש' מיומנויות מתאימות: למידה דרך סיפורן של דמויות מפתח סיווג המידע לפי היבטים: כלכלי; משפטי; רוחני; חברתי; ארגוני
	חורבן יהדות פולין	התלמידים יבינו כיצד הובילו האירועים הבאים לחורבן יהדות פולין: - פרעות ת"ח ת"ט (הטבח ביהודי הערים טולצ'ין ונמירוב) - ביטול האוטונומיה היהודית התלמידים ידונו במשמעות שייחסו יהודי פולין לאסונם, באמצעות עיון בקטעי ספרות ("יוון המצולה" - ר' נתן נטע הנובר; "מגילת עיפא" - ר' שבתאי כהן; הבלדה "בת הרב" - שאול טשרניחובסקי).	2 ש' מיומנויות מתאימות: - שימוש במבנה של סיבה ותוצאה - אפשרות ללמוד בין-תחומי - היסטוריה וספרות

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
שבתאי צבי	המשיחיות ושברה	התלמידים יבינו מדוע התחזקה הצפייה לבואו של משיח בעקבות כל אחד מהאירועים הבאים בתפוצות ישראל השונות: - גירוש ספרד ופרעות ת"ח-ת"ט - נפילת ביזנטיון בידי העות'מאנים ופגיעתם באירופה - הפיצול בנצרות בעקבות הרפורמציה התלמידים יעמדו על ביטויי האמונה במשיחיותו של שבתאי צבי בתפוצות ישראל השונות: - גילויי שמחה - חיבור פיוטים - היערכות גלויה לעזיבת הגולה ולעלייה לארץ ישראל - סירוב לציית לחוקים מיוחדים ליהודים התלמידים יסבירו כיצד התגלתה שקריות משיחיותו של שבתאי צבי.	3 ש' מיומנויות מתאימות: - הפקת מידע ממפות - ניתוח מקורות היסטוריים - שימוש במבנה של רצף כרונולוגי - כתיבת פסקת הסבר
חסידים ומתנגדים	ייחודה של החסידות	התלמידים יבינו את הגורמים לעליית החסידות: - ירידת מעמדה של הרבנות בעקבות גזרות ת"ח-ת"ט - הפערים החברתיים בקהילה היהודית - 'התקיפים' לעומת כלל החברה התלמידים יכירו את ייחודה של תנועת החסידות ויבינו את עקרונות החסידות בעבודת הבורא, בארגון הקהילתי ובמנהג: - עבודת הבורא: "מלא כל הארץ כבודו"; אהבת הבריות; - ה'דבקות' - באמצעות הכוונה בתפילה והשמחה; הצדיק כמקשר בין העדה לבורא. - ארגון והווי: החצר החסידית; מרכזיותו של הרבי - האדמו"ר; הטיש. - מנהגים דתיים: תפילה בנוסח האר"י - נוסח ספרד; מנהגי שחיטה שונים.	4 ש' מיומנויות מתאימות: - שימוש במבנה של סיבה ותוצאה - ניתוח מקור היסטורי - מיזוג מידע ממקורות שונים - הפקת מידע מתמונה - השוואה

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
	ההתנגדות לחסידות.	התלמידים יבינו את סיבות ההתנגדות לחסידות: - חשש מהפרת מצוות התורה ומסטייה מהיהדות - חשש מביטול תורה התלמידים יכירו את דרכי המאבק בחסידות וידונו בהשלכותיהן על הקהילה היהודית: - חרם על חברי קהילה שבחרו בחסידות - הלשנה לגויים - החרמת ספרים ושריפתם - הקמת ישיבות מסוג חדש התלמידים יכירו את דמותו של הגר"א ואת פועלו במאבק נגד החסידות.	3 ש' מיומנויות מתאימות: - שאלת שאלות - הפקת מידע ממקור היסטורי - ארגון מידע בתרשים או בטבלה - עבודת צוות - חיפוש מידע ממקורות שונים ומיזוגו. כתיבת סיכום.

נושא ב - ראשית העת החדשה בעמים ובישראל

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
גילויים והמצאות	השינויים בחיי האירופאים בעקבות הגילויים הגיאוגרפיים וההמצאות	התלמידים יבינו את השינויים המרכזיים שחוללו הגילויים וההמצאות (כגון פיתוח כלי השיט והמצאת הדפוס) בחיי האירופאים: - פיתוח כלי השיט: גילוי יבשות - הרחבת אפשרויות המסחר והרחבת אפשרויות ההתעשרות של פרטים ושל מדינות; השתלטות אירופה על היבשות החדשות; הרחבת ידיעותיו ואופקיו של האדם דרך המפגש בין תרבויות. - המצאת הדפוס: בתחום הדתי - ירידת כוחה של הכנסייה והגברת המודעות הפוליטית; הפצת הידע לחוגים רחבים יותר באוכלוסייה.	3 ש' מיומנויות מתאימות: - הפקת מידע מתוך מפה ומתוך תמונה - ארגון מידע בתרשים או בטבלה - שימוש במבנה של סיבה ותוצאה 'לב לדעת' - הבחנה בין רלוונטיות לבין אקטואליה
הרנסנס	השפעת הגילוי מחדש של תרבות יוון ורומא על תפיסת האדם ומקומו בעולם, וביטוייה באמנות ובאדריכלות השפעת הרנסנס ותרבות הרנסנס על יהודי איטליה	התלמידים יבינו במה השפיע העיסוק המחודש בתרבות יוון ורומא על היחס לאדם ולמקומו בעולם: - העיסוק בלימודים הנוגעים לרוח האדם - ההומניסטים - האידיאל של איש האשכולות - ליאונרדו די וינצ'י - ייצוג האדם באמנות ובאדריכלות - פרספקטיבות ופרופורציות התלמידים יכירו את ביטויי השפעת הרנסנס על יצירתם של יהודי איטליה ועל קשריהם עם החברה הסובבת. התלמידים יכירו את ביטויי ההתנגדות של הכנסייה להתקרבות בין יהודים לנוצרים בימי הרנסנס ויבינו את הגורמים לכך.	2 ש' מיומנויות מתאימות: - השוואה - חילוץ מידע מתמונות

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
הרפורמציה	ייסוד הדת הפרוטסטנטית	התלמידים יבינו את הגורמים לייסוד הדת הנוצרית הפרוטסטנטית: • הביקורת של מרטין לותר כלפי הכנסייה • המצאת הדפוס • מלחמת האיכרים • הרנסנס	2 ש' מיומנויות מתאימות: • העמקת ההבנה של המושג 'תמורה'
	השפעת הרפורמציה על מדינות אירופה	התלמידים יבינו כיצד השפיעו מלחמות הדת על הארגון מחדש של ארצות אירופה: • חלוקה לממלכות פרוטסטנטיות וקתוליות • הגברת הסובלנות הדתית	1 ש'
המלוכה האבסולוטית	החידוש במשטר המלוכה האבסולוטית לעומת המלוכה בימי הביניים	התלמידים יבינו את ההבדלים בין המלוכה האבסולוטית (למשל - מלכותו של לואי ה-14), לבין המלוכה בימי הביניים	2 ש' מיומנויות מתאימות: • השוואה

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
המלוכה החוקתית	הגבלת כוחו של המלך	התלמידים יכירו את הגורמים שהבילו להגבלת כוחו של המלך באנגליה התלמידים יבינו כיצד כל אחד מהמנגנונים הבאים במלוכה החוקתית מגביל את כוחו של המלך: - הפרלמנט האנגלי - החוקה - המגנה כרטא - הביאס קורפוס	2 ש' מיומנויות מתאימות: השוואה
	השפעת השינויים במעמד המלך ובדת הקתולית על מעמד היהודים	התלמידים יבינו את הסיבות להיתר שנתנו שליטי אנגליה והולנד ליהודים לחזור לארצותיהם: - התנתקות השליטים מהדת הקתולית והכרזתם על סובלנות דתית - השתלבות היהודים בכלכלה החדשה והשתדלותו של מנשה בן ישראל למען החזרת היהודים התלמידים יכירו את תהליך שיבתם של האנוסים ליהדות וידונו בקשיים שעמדו בפניהם.	2 ש' מיומנויות מתאימות: העמקת ההבנה של המושג 'תמורה'

נושא ג - מהפכות ותמורות

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
המהפכה האמריקאית	הגורמים להכרזת העצמאות האמריקאית יישום הלכה למעשה של רעיונות ההשכלה בעיצוב החוקה של ארצות הברית של אמריקה.	התלמידים יבינו כיצד השפיעו רעיונות ההשכלה, אופי המתיישבים ותנאי חייהם על מאבקם להשגת עצמאות: - הסיבות להגירה - התפתחות אורח החיים הייחודי במושבות "אין מיסוי ללא ייצוג" התלמידים יבינו כיצד באים לידי ביטוי רעיונות ההשכלה וזכויות האדם בחוקה ובמגילת הזכויות של ארצות הברית.	3 ש' מיומנויות מתאימות: - הפקת מידע מכתורות - הבחנה בין הכללה לבין פרטים - ניתוח מקור היסטורי - יישום של רעיון בחיי המעשה- 'לב לדעת' - הבחנה בין אקטואליה לבין רלוונטיות - - השוואה לחיי היום יום של התלמיד
המהפכה הצרפתית	גורמי ההתנגדות ל"משטר הישן".	התלמידים יסבירו כיצד עורר כל אחד מהגורמים הבאים התנגדות למשטר הישן: - זכויות יתר של המעמדות העליונים והיעדר זכויות למעמד השלישי - המשבר הכלכלי בצרפת - עריצותו האבסולוטית של לואי ה-16, אי-כינוס אספת המעמדות	2 ש'

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
	המהפכה כהרס "המשטר הישן", וכינון משטר חדש המושתת על רעיונות ההשכלה - חירות, שוויון ואחוה	התלמידים יכירו את האירועים המרכזיים של המהפכה הצרפתית ויבינו כיצד תרם כל אחד מהם לקיצו של המשטר הישן ולכינונו של משטר חדש ברוח ההשכלה: • מאספת מעמדות לאספה לאומית • כיבוש הבסטיליה	3 ש' מיומנויות מתאימות: • צפייה מודרכת בתמונות ובכרזות מהתקופה • קריאה מודרכת של ספרות יפה שנכתבה על רקע התקופה
	השפעת רעיונות ההשכלה על עקרונות המהפכה	התלמידים יבינו כיצד סייע כל אחד מהמסמכים הבאים להגשמת סיסמת המהפכה "חירות, שוויון ואחוה", ולקביעת עקרונות המשטר החדש: • פרסום צו לביטול הפאודליזם • פרסום 'הצהרת זכויות האדם והאזרח' כמסמך מחייב • חוקת 1971 - כינון מלוכה חוקתית	
	ממשטר המושתת על חירות, שוויון ואחוה לשלטון טרור	התלמידים יבינו כיצד הובילו רעיונות המהפכה לעליית שלטון הטרור בצרפת התלמידים ידונו בסוגיה - האם ניתן לראות בשלטון הטרור אמצעי לגיטימי להגשמת רעיונות המהפכה.	2 ש' מיומנויות מתאימות: • כתיבת טיעון • שימוש במושגים היסטוריים בהקשר הרלוונטי היום • איתור הרעיון המרכזי
עלייתו ונפילתו של נפוליאון	התנודות במשטר הצרפתי- בין שלטון העם לשלטון יחיד	התלמידים יכירו את השלבים בעליית נפוליאון לשלטון יחיד, ויבינו את הסיבות לתמיכה בו מצד העם הצרפתי ומצד עמים אחרים: • חוקת 1793; הכרזת הרפובליקה • משאל העם - חוקת 1795; מדירקטוריון לדיקטטורה. • שימור וטיפוח של הישגי המהפכה: שוויון בפני החוק, בעלות איכרים על הקרקע, קוד נפוליאון. • ניצחונות צבאיים לצרפת	3 ש' מיומנויות מתאימות: • למידה באמצעות טקסט חזותי - פיתוח אוריינות חזותית • הפקת מידע ממקור היסטורי • שימוש במבנה של פעולה ותכלית

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
	מלחמת נפוליאון: שחרור עמי אירופה ברוח המהפכה או פגיעה בריבונותם ובחירותם?	התלמידים יבינו מדוע עמים מחוץ לצרפת תמכו בשלטונו של נפוליאון: - הפצת רעיונות המהפכה לעמי אירופה - התלמידים יבינו מדוע הובס נפוליאון מבית ומחוץ: - הגורמים מבית: הפגיעה בחופש הביטוי ועקרון הריבונות; המחסור בצרפת בעקבות ההסגר הימי; אבדות הצרפתים בקרבות - הגורמים מחוץ: חששות השליטים מהתסיסה בקרב עמם; הפגיעות בחיי האירופאים; הפגיעה של נפוליאון ברגשות הלאומיים והדתיים של עמי אירופה התלמידים יבחנו את פועלו של נפוליאון לביסוס הישגי המהפכה.	3 ש' מיומנויות מתאימות: - הפקת מידע מכותרות - ארגון ומיון מידע בתרשים או בטבלה
היהודים במהפכה הצרפתית	ביטויי הענקת שוויון זכויות ליהודים	התלמידים יבינו את הטיעונים בעד ונגד מתן זכויות ליהודים באסיפה הלאומית ובתקופת שלטונו של נפוליאון. התלמידים יבינו את משמעות הענקת שוויון הזכויות ליהודים: - ביטול ההגבלות שחלו על יהודים (משלחי יד, מקום מגורים, מיסוי) - שוויון בפני החוק - סובלנות דתית - היתר קיום מצוות ליהודי כאדם פרטי - חובות היהודים בתמורה לאמנציפציה - נאמנות למדינה ולא ללאום היהודי: "ליהודים כאומה אין לתת כלום אולם יש לתת הכול ליהודים כבני אדם". התלמידים ידונו בהשלכות מתן האמנציפציה על הקהילה היהודית: - פירוק הקהילה - איסור תיקון תקנות ושיפוט עצמי. - ויתור על סממנים יהודיים ייחודיים	3 ש' מיומנויות מתאימות: - סיווג מידע לפי היבטים - ארגון מידע בטבלה - הגדרה של מדדים להשוואה - ניתוח מקור היסטורי - הפקת מידע מתמונה - כתיבת טיעון

נושא ד - עליית העולם המודרני

שם הפרק	רעיון מרכזי	מוקדי הוראה	שעות ומיומנויות
המהפכה התעשייתית	השפעת המהפכה התעשייתית על חיי היחיד והחברה	התלמידים יכירו את ביטוייה המרכזיים של המהפכה התעשייתית (המודל האנגלי כמודל מייצג): • הקיטור כמקור אנרגיה • המעבר מייצור ביתי לייצור תעשייתי - המיכון והתיעוש • העיור - המעבר מהכפר לעיר התלמידים יבינו את השלכות המהפכה התעשייתית על חיי האדם: • יצירת מעמדות חדשים בחברה: הפרולטריון - מעמד הפועלים; הקפיטליסטים - בעלי ההון, והפערים בין שני המעמדות. • תנאי החיים הקשים של הפועלים והעסקת הנשים והילדים.	